

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جبران خسارت نقض وجه التزام در تعهدات پولی در حقوق ایران و کنوانسیون بیع ۱۹۸۰

مقدمه

کلیات

بخش اول

بخش دوم

نتیجه گیری

رای وحدت رویه شماره ۸۰۵ - ۱۶/۱۰/۱۳۹۹ تعیین وجه التزام قراردادی به منظور جبران خسارت تاخیر در ایفای تعهدات پولی، مشمول اطلاق ماده ۲۳۰ قانون مدنی و عبارت قسمت اخیر ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ است و با عنایت به ماده ۶ قانون اخیرالذکر، مبلغ وجه التزام تعیین شده در قرارداد، حتی اگر بیشتر از شاخص قیمت‌های اعلامی رسمی (نرخ تورم) باشد، در صورتی که مغایرتی با قوانین و مقررات امری از جمله مقررات پولی نداشته باشد، معتبر و فاقد اشکال قانونی است. بنا به مراتب، رای شعبه ۲۵ دادگاه تجدیدنظر استان مازندران تاحدی که با این نظر انطباق دارد به اکثریت آرا صحیح و قانونی تشخیص داده می‌شود. این رای طبق ماده ۴۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات بعدی، در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور، دادگاهها و سایر مراجع، اعم از قضایی و غیر آن لازالتباع است. هیات عمومی دیوان عالی کشور.

مقدمه

کلیات

بخش اول

بخش دوم

نتیجه گیری

نظریه اساتید حقوق

۲- استاد علیزاده

۱- استاد باریکلو

۳- استاد برادران

صفحه ۱۴ از ۲۶

نتیجه گیری

بخش دوم

بخش اول

کلیات

مقدمه

این رای (۸۰۵ وحدت رویه) از دو جهت قابل نقض است یکی از جهت حرمت ربا که در تبصره ۲ ماده ۵۱۵ ق.آ.د.م خسارت تأخیر را در موارد قانونی قابل مطالبه دانسته که این تبصره اصل را بر ربوی بودن مطالبه مازاد به استناد تأخیر قرارداداده است .

ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی

خواهان حق دارد ضمن تقدیم دادخواست یا در اثنای دادرسی و یا به طور مستقل جبران خسارات ناشی از دادرسی یا تأخیر انجام تعهد یا عدم انجام آن را که به علت تقصیر خوانده نسبت به اداء حق یا امتناع از آن به وی وارد شده یا خواهد شد، همچنین اجرت المثل را به لحاظ عدم تسلیم خواسته یا تأخیر تسلیم آن از باب اتلاف و تسبیب از خوانده مطالبه نماید. خوانده نیز می تواند خسارتی را که عمداً از طرف خواهان با علم به غیر محق بودن در دادرسی به او وارد شده از خواهان مطالبه نماید. دادگاه در موارد یادشده میزان خسارت را پس از رسیدگی معین کرده و ضمن حکم راجع به اصل دعوا یا به موجب حکم جداگانه محکوم علیه را به تادیه خسارت ملزم خواهد نمود. در صورتی که قرارداد خاصی راجع به خسارت بین طرفین منعقد شده باشد برابر قرارداد رفتار خواهد شد. تبصره - ۱ در غیر مواردی که دعوای مطالبه خسارت مستقلاً یا بعد از ختم دادرسی مطرح شود مطالبه خسارتهای موضوع این ماده مستلزم تقدیم دادخواست نیست. تبصره - ۲ خسارت ناشی از عدم النفع قابل مطالبه نیست و خسارت تأخیر تادیه در موارد قانونی قابل مطالبه می باشد.

و موارد قانونی آن فقط ماده ۵۲۲ است که تورم و سقوط ارزش پول می باشد. بنابراین این رای مصداق بارز ربای جاهلیت است که قرض می دادند و در صورت تأخیر در بازپرداخت، مازاد را می گرفتند.. لذا بدون توجه به واقعیت پول و نحوه گردش آن و سهم دولت به معنای اعم آن در حفظ، و اطلاق را از ماده ۲۳۰ گرفته اند که تخیلی و موهوم است چون ادله حرمت ربا مطالبه مازاد را اجازه نمی دهد.

ماده ۲۳۰ قانون مدنی

"اگر در ضمن معامله شرط شده باشد که در صورت تخلف متخلف مبلغی به عنوان خسارت تادیه نماید حاکم نمی تواند او را به بیشتر یا کمتر از آن چه که ملزم شده است محکوم کند." ثانیاً از حیث مقررات پولی است که این ماده ۲۳۰ چون از فرانسه گرفته شده ناظر بر تعهدات غیر پولی است و در تعهدات پولی مازاد بر نرخ بهره قانونی ربا خواری محسوب و ممنوع اعلام شده است چون دولت وظیفه حفظ ارزش پول و مدیریت آن را به عهده دارد.

در مورد کنوانسیون با رویکرد توسعه تجارت نوشته شده و مشکل کاهش پول را نداشتند بلکه دولت های منتشر کننده پول این مشکل را دارند . ثانیاً در حقوق غرب نرخ بهره پذیرفته شده و مازاد بر آن مثلاً در فرانسه ربا محسوب شده است.

اما در مورد ماده ۵۲۲ چون مدت تأخیر فقط ۲۶ روز بوده در این ایام تغییر شاخص چندان فاحش نبوده و از طرفی خود این ماده هم خلاف موازین است چون پول باید ارزش ثابت داشته باشد الا تطغوا فی المیزان (از مسیر عدالت نحرף نشوید.) و سیاست پولی که حفظ ارزش پول را رعایت نشود، خلاف است اما دولت ها هر چیزی که قدرت آنها را تقویت کند، مشروع انکاری می کنند. به هر حال هر چند ضمان کاهش ارزش پول را در ماده ۵۲۲ بر عهده امتناع کننده گذاشته ولی چون مدت تأخیر قراردادی بسیار کوتاه بود، شرایط آن ماده محرز نیست. در مورد این بحث چندان کار نشده چون دولت از ابزار پولی استفاده می کند و این خلاف است.

دو ایراد خیلی بارز است:

یکی اینکه اصل ۴ قانون اساسی و لزوم اسلامی بودن قوانین و اینکه اصل اسلامی بودن بر عموم و اطلاق همه قوانین حاکم است؛

اصل ۴ قانون اساسی:

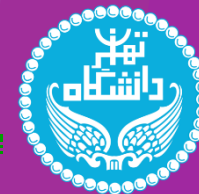
"کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزائی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است."

دیگر اینکه دیوان باید نشان می داد که حدود اطلاق ماده ۲۳۰ تا کجاست نمی تواند به میزان گزاف و غیر منصفانه باشد.

رای وحدت رویه از نظر تئوری ؛ اشکالی ندارد ؛ ولی در عمل موجب سوء استفاده میگردد و بهتر است قانونگذار دخالت کند و حد و حدود بگذارد ؛ همان که زمان قدیم بود ؛ خوب بود. ۱۲ درصد در سال ؛ بیشتر رو نمیشد قرارش داد ولی کمتر از اون میشد . ولی ما اساساً اهل افراط تفریطیم ؛ یا کلاً راه نمیدیم و یا دروازه رو کلاً باز می گذاریم !!!

دست طرفین را باز گذاشته است . از این جهت هم ربوی است .

سوال اصلی:

آیا جبران خسارت نقض وجه التزام در تعهدات پولی در حقوق ایران و کنواسیون
بیع ۱۹۸۰ امکان پذیر است؟

فرضیات:

۱- جبران خسارت نقض وجه التزام در تعهدات پولی در حقوق ایران
امکان پذیر است.

۲- جبران خسارت نقض وجه التزام در تعهدات پولی در کنوانسیون
۱۹۸۰ امکان پذیر است.

باتوجه به رای وحدت رویه ۸۰۵ چند نکته باید مورد توجه قرار بگیرد:

(۱) طبق رای ۸۰۵ توافق طرفین مبنی بر وجه التزام سبب ربوی شدن میشود یا خیر؟

(۲) آیا وجه التزام در تعهدات پولی امکان پذیر است؟

(۳) مبنای میزان وجه التزام چیست؟

کلیات

قبل از ورود به مباحث اصلی لازم است کلیاتی را در مورد خسارت تاخیر در ایفای تعهدات پولی بیان می کنیم.

خسارت تاخیر تادیه مسئله مهم، در همه کشورهای دنیا مطرح می شود. در کشورهای مثل اروپا و آمریکا این مسئله مطرح است.

ایجاد خسارت تاخیر تادیه:

۱- ماده ۷۱۹ قانون آیین دادرسی مدنی ۱۳۱۸: در دعاوی که موضوع آن وجه نقد است اعم از اینکه راجع به معاملات با حقاقت داد یا سایر معاملات استقراضی یا غیر معاملات استقراضی باشد خسارت تاخیر تادیه معادل صدی دوازده محکوم به در سال است و اگر علاوه بر این مبلغ قرارداد یا به عنوان وجه التزام یا مال الصلح یا مال الاجاره و هر عنوان دیگری شده باشد در هیچ مورد بیش از صدی دوازده سال نسبت به مدت تاخیر حکم داده نخواهد شد لیکن اگر مقدار خسارت کمتر از صدی دوازده معین شده باشد به همان مبلغ که قرارداد شده است حکم داده می شود.

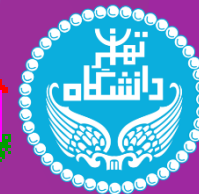

ماده ۵۲۲ قانون آ.د.م:

در دعاوی که موضوع آن دین و از نوع وجه رایج بوده و با مطالبه داین و تمکن مدیون، مدیون امتناع از پرداخت نموده، در صورت تغییر فاحش شاخص قیمت سالانه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت و پس از مطالبه طلبکار، دادگاه با رعایت تناسب تغییر شاخص سالانه که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می گردد محاسبه و مورد حکم قرار خواهد داد مگر این که طرفین به نحو دیگری مصالحه نمایند. « در دعاوی که موضوع آن مطالبه وجه رایج کشور می باشد، از تاریخ مطالبه رسمی طلب از مدیون، می توان خسارت تأخیر تأدیه را بر اساس نرخ شاخص سالانه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مطالبه نمود.

ماده ۲۳۰ قانون مدنی:

اگر در ضمن معامله شرط شده باشد که در صورت تخلف متخلف مبلغی به عنوان خسارت تأدیه نماید حاکم نمی تواند او را به بیشتر یا کمتر از آن چه که ملزم شده است محکوم کند.

۱- ماده ۵۲۲ جبران
خسارت قانونی

۲: ماده ۲۳۰ قانون مدنی
جبران خسارت قرار دادی

۳- کاهش شاخص ارزش
پول

راهکارهای
جبران
خسارت

جبران خسارت نقض
وجه التزام در
تعهدات پولی در حقوق ایران.

ربا
وبهره

تعریف
پول

تعهدات
پولی

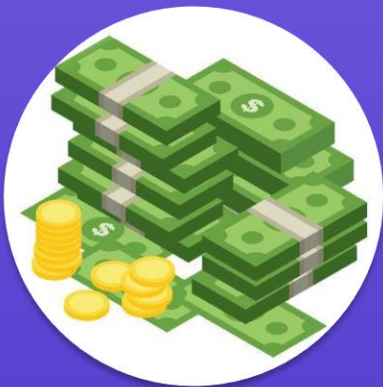
وجه
التزام

میزان وجه
التزام

به عنوان وسیله
مبادله

به عنوان واحد
شمارش و یا معیاری
برای سنجش ارزش

ذخیره ارزش

تعریف پول

نتیجه گیری

بخش دوم

بخش اول

کلیات

مقدمه

تعریف ربا

انواع ربا

بهره

ربای قرضی

ربای جاهلی

ربای معاملی

بهره وربا

تفاوت بهره وربا

انواع بهره

طبیعی
و قرار دادی

مصرفی و سرمایه گذاری

اسمی و حقیقی

خالص و ناخالص

ضروری و غیر ضروری

زیاد و اندک

ثابت و متغیر

تعهدات پولی

تعهد پولی دینی است مستقر در قالب یک تعهد مالی کامل که برخلاف سایر تعهدات نیاز به ارزیابی ندارد بلکه در اصلی ترین و بنیادیتترین شکل تعهد، یعنی پول که خود معیار ارزیابی است بر ذمه متعهد قرار دارد. از آنجا که پول معیار ارزیابی است و هر تعهدی در نهایت به پول تبدیل میشود تغییر در ارزش آن باعث بر هم خوردن تعادل قراردادی میشود و جوهر تعهد پولی را تغییر میدهد. واصل اعتبار گرایي و اعتبار ارزش اسمی پول فقط در مورد تعهدات پولی اعمال می شود. اصل مذکور به معنای اصالت بهای اسمی پول به عنوان موضوع تعهد است: دینی که موضوع آن پول (وجه رایج یا ارز) باشد حاوی تعهد به پرداخت بهای اسمی دین در زمان پرداخت است بدون اینکه نوسانات ارزش پول در اصل تعهد تأثیری داشته باشد. پس تعهد پولی ارزشی واحد و بدون تغییر دارد و متأثر از عوامل بیرونی و خارج از نظام پولی نیست .

تعهد پولی در این معنا محدود به پول ملی کشور نیست و ارز را نیز در برمی گیرد.

ماهیت وجه التزام

غیر پولی

پولی

۱

• عادلانہ

۲

• ناعادلانہ

رویکرد وجه التزام به عنوان قرارداد لازم الاجرا و تاکید بر تغییر ناپذیری آن امروزه در حقوق ایران و سایر کشورها مطرح می شود. در حقوق ایران با اتکا به ظاهر ماده ۲۳۰ قانون مدنی و توافق طرفین قرارداد مبنی بر تعیین وجه التزام و عدم دخالت مقام قضایی در تعدیل آن مبنی بر تعیین وجه التزام و آثار نامطلوب ناشی از این توافق سبب شده است که حقوقدانان با تفسیر نوین از ماده ۲۳۰ در مقام تفسیر اراده طرفین قرارداد و قانون بر می آیند. اصل جواز تعدیل با بهره گیری از دستاورد های نظریه نظم عمومی اقتصادی با لحاظ جنبه حمایتی این نظریه می توان تعدیل در مبلغ وجه التزام نامتناسب را به اراده قانون گذار نسبت داد. وجود ماده ۹۷۵ ق.م کتر تردیدی را باقی می گذارد که اجرای قرارداد های خصوصی از جمله وجه التزام نامتناسب تعیین شده از سوی طرف قرارداد در صورتی که مخل نظم اقتصادی جامعه باشد دور از منطق حقوقی و نیز اراده قانون گذار است.

لذا وجه التزام در زمره قواعد آمره و مرتبط با نظم عمومی است که مظهر آمره بودن آن این است که نمی توان وجه التزام به میزان گزاف و نامتعارف تعیین کرد بلکه طرفین قرارداد مجاز هستند تا میزان مبنای قانونی مقرر در ماده ۵۲۲ ق. آدم نسبت به درج آن در قرارداد مبادرت نمود. ربا و بهره در حوزه ی بهره قراردادی آن هم زمانی که قرارداد از نوع قرض باشد تحقق پیدا می کند. بهره طبیعی تا زمانی که به صورت قرارداد نیامده ربا نیست. در کنوانسیون بیع ۱۹۸۰ اصل جبران کامل خسارت زیان دیده، اولویت با پرداخت معادل پولی خسارت می باشد. در کنوانسیون بیع ۱۹۸۰ در مورد جبران خسارت ناشی از نقض قرارداد به قاعده تقلیل خسارت و لزوم جبران خسارت اشاره کرده است.

هنگامی که یکی از طرفین قرارداد به سبب نقض آن متحمل خسارت می شوند باید غرامت به نحوی تعیین شود تا زیان دیده را در وضعیتی قرار دهد که اگر قرارداد اجرا می شد در آن وضعیت قرار می گرفت. اصل جبران کامل خسارت که در اختلافات ناشی از بیع بین المللی کالا لازم الاتباع است به سبب تعهد زیان دیده به کاهش خسارت محدود می شود. تعهد به کاهش خسارت پس از ورود خسارت ایجاد می شود. برخی حقوقدانان و رویه قضایی با این استدلال که امکان اقدام زیان دیده در موارد نقض قابل پیشبینی در کنوانسیون بیع بین المللی کالا پذیرفته شده است، این قاعده را قبل از نقض قرارداد و حتی قبل از انعقاد قرارداد قابل اعمال دانسته اند.

اصل جبران کامل خسارت که در کنوانسیون وین مبنای تدوین و تصویب مواد مربوطه از جمله مواد ۷۴ و ۷۸ و ۸۴ کنوانسیون بوده است، شورای مشورتی وین ماده ۷۴ را اصل جبران کامل خسارت بوده است. قاعده مربوط به بهره ثمن در کنوانسیون که قبول آن برای برخی از حقوقدانان دشوار بوده در واقع نوعی خسارت تاخیر تادیه است که در حقوق ایران هم به گونه ای پیشبینی شده است. ماده ۷۸ و ۸۴ کنوانسیون در خصوص خسارت تاخیر تادیه وجه نقد دو مطلب را پیشبینی کرده است:

- ۱- جبران خسارت ناشی از تاخیر تادیه به شکل بهره است.
- ۲- مطالبه ی خسارت ناشی از تاخیر در پرداخت تعهدات نقدی اضافه بر بهره می باشد و ماده ۷۸ کنوانسیون اختصاص به ثمن ندارد و تاخیر در پرداخت هر نوع تعهد نقدی به طرف مقابل این امکان را می دهد که علاوه بر بهره، خسارت وارده را نیز مطالبه کند. مطالبه خسارت اضافه بر بهره تابع قواعد ماده ۷۴ کنوانسیون است.

رویگرد وجه التزام به عنوان قرارداد لازم الاجرا و تاکید بر تغییر ناپذیری آن امروزه در حقوق ایران و سایر کشورها مطرح می شود. در حقوق ایران با اتکا به ظاهر ماده ۲۳۰ قانون مدنی و توافق طرفین قرارداد مبنی بر تعیین وجه التزام و عدم دخالت مقام قضایی در تعدیل آن مبنی بر تعیین وجه التزام و آثار نامطلوب ناشی از این توافق سبب شده است که حقوقدانان با تفسیر نوین از ماده ۲۳۰ در مقام تفسیر اراده طرفین قرارداد و قانون بر می آیند. اصل جواز تعدیل با بهره گیری از دستاورد های نظریه نظم عمومی اقتصادی با لحاظ جنبه حمایتی این نظریه می توان تعدیل در مبلغ وجه التزام نامتناسب را به اراده قانون گذار نسبت داد. وجود ماده ۹۷۵ ق.م کمر تردیدی را باقی می گذارد که اجرای قرارداد های خصوصی از جمله وجه التزام نامتناسب تعیین شده از سوی طرف قرارداد در صورتی که مخل نظم اقتصادی جامعه باشد دور از منطق حقوقی و نیز اراده قانون گذار است. لذا وجه التزام در زمره قواعد آمره و مرتبط با نظم عمومی است که مظهر آمره بودن آن این است که نمی توان وجه التزام به میزان گزاف و نامتعارف تعیین کرد بلکه طرفین قرارداد مجاز هستند تا میزان مبنای قانونی مقرر در ماده ۵۲۲ ق. آدم نسبت به درج آن در قرارداد مبادرت نمود. ربا و بهره در حوزه ی بهره قراردادی آن هم زمانی که قرارداد از نوع قرض باشد تحقق پیدا می کند. بهره طبیعی تا زمانی که به صورت قرارداد نیامده ربا نیست.

در کنوانسیون بیع ۱۹۸۰ اصل جبران کامل خسارت زیان دیده، اولویت با پرداخت معادل پولی خسارت می باشد. در کنوانسیون بیع ۱۹۸۰ در مورد جبران خسارت ناشی از نقض قرارداد به قاعده تقلیل خسارت و لزوم جبران خسارت اشاره کرده است. هنگامی که یکی از طرفین قرارداد به سبب نقض آن متحمل خسارت می شوند باید غرامت به نحوی تعیین شود تا زیان دیده را در وضعیتی قرار دهد که اگر قرارداد اجرا می شد در آن وضعیت قرار می گرفت. اصل جبران کامل خسارت که در اختلافات ناشی از بیع بین المللی کالا لازم الاتباع است به سبب تعهد زیان دیده به کاهش خسارت محدود می شود. تعهد به کاهش خسارت پس از ورود خسارت ایجاد می شود. برخی حقوقدانان و رویه قضایی با این استدلال که امکان اقدام زیان دیده در موارد نقض قابل پیشبینی در کنوانسیون بیع بین المللی کالا پذیرفته شده است، این قاعده را قبل از نقض قرارداد و حتی قبل از انعقاد قرارداد قابل اعمال دانسته اند. اصل جبران کامل خسارت که در کنوانسیون وین مبنای تدوین و تصویب مواد مربوطه از جمله مواد ۷۴ و ۷۸ و ۸۴ کنوانسیون بوده است، شورای مشورتی وین ماده ۷۴ را اصل جبران کامل خسارت بوده است. قاعده مربوط به بهره ثمن در کنوانسیون که قبول آن برای برخی از حقوقدانان دشوار بوده در واقع نوعی خسارت تاخیر تادیه است که در حقوق ایران هم به گونه ای پیشبینی شده است.

ماده ۷۸ و ۸۴ کنوانسیون در خصوص خسارت تاخیر تادیه وجه نقد دو مطلب را پیشینی کرده است:

۱- جبران خسارت ناشی از تاخیر تادیه به شکل بهره است.

۲- مطالبه ی خسارت ناشی از تاخیر در پرداخت تعهدات نقدی اضافه بر بهره می باشد و ماده ۷۸ کنوانسیون اختصاص به ثمن ندارد و تاخیر در پرداخت هر نوع تعهد نقدی به طرف مقابل این امکان را می دهد که علاوه بر بهره، خسارت وارده را نیز مطالبه کند. مطالبه خسارت اضافه بر بهره تابع قواعد ماده ۷۴ کنوانسیون است.

مقدمه

کلیات

بخش اول

بخش دوم

نتیجه گیری

از توجه شما متکرم

صفحه ۲۶ از ۲۶